

4. Альжанова Н.Ш., Сейтхан С.Ж. Особенности управления, оценки и анализа рисков инновационных проектов // II Международная научно практическая конференция. – Краснодар, 2012. – 11-15 с.

Сулейменова И.А., 4 курс (академик Е.А. Букетов атындағы ҚарМУ)
Ғылыми жетекші – э.ғ.к., доцент Шакеев С.С.

КӘСІПОРЫННЫҢ МЕНШІКТІ КАПИТАЛ ЕСЕБІ

Меншікті капитал есебі бухгалтерлік есеп жүйесіндегі маңызды сала болып табылады. Мұнда кәсіпорынның меншікті қаржыландыру көздерінің негізгі сипаттамалары қалыптасады. Әрбір кәсіпорынға меншікті капиталға талдау жасауы керек, өйткені бұл оның негігі компоненттерін анықтауға және олардың қаржылық тұрақтылық үшін өзгерісінің салдарын анықтауға көмектеседі.

Бухгалтерияның табыстылығы және тұрақтылығының кепілі болып бухгалтерлік есепті сауатты жүргізуді айтамыз. Бухгалтерлік есептің жоспарланбай жасалған жүйесі бухгалтерлердің қателіктеріне, есептік деректерді өңдеуде уақыттың ұтымсыз шығынына әкелуі мүмкін. Бухгалтерлік есеп заңды тұлғалардың қорлары мен қор көздерін және қаржы айналысын, шаруашылық операцияларының мазмұнын нақты құжаттар негізінде үздіксіз және өзара байланысын сақтай отырып, арнайы өлшеу бірлігімен тіркеу жүргізу.

Бүгінгі таңда қызметтер көрсету тұрғысынан ең тиімді ұсыныс болып бухгалтерлік қызметтер көрсету болып табылады. Әсіресе бұл қызмет көрсету түрі жеке кәсіпкерлер үшін өте тиімді болып саналады. Кәсіби бухгалтерлік қызметтер сізге басқару шешімдерін қабылдау үшін ұйымыңыздың қаржылық жағдайы туралы ақпаратты жеделдетіп алуға көмектеседі. Егер қажет болса бухгалтерлік және салықтық есеп мәселелері бойынша білікті көмек көрсетуге де мүмкіндік береді. Бухгалтерлік қызмет көрсету кезінде мамандар бизнестің дамуына барлық жағдайды жасауға ұмтылады.

Кәсіпорын бастапқы құрылған кезде оның капиталы Қазақстан Республикасы заңында көрсетілген мөлшерден аз болмауы тиіс және де ол сол ұйымның құрылтайшыларының, акционерлерінің ақшалай, заттай және басқадай түрде қоғамға қосқан үлестерінен құралады. Бұл сома, яғни кәсіпорынның капиталы осы ұйымның қызметі барысында тапқан таза табысы және басқа да көздерден, тегін түскен мүліктер мен ақшалай қаржылар есебінен өсіп отырады. Жалпы оның есебін жүргізу кезінде жұмыс істеп тұрған, қызмет атқарушы яғни қолданыстағы капиталы және оның құрамы мен құрылымы бухгалтерлік баланстың активінде көрсетіледі, ал капиталдың қаржыландыру көздері баланстың пассивінде көрсетіледі. Кәсіпорынның мүлкі оның негізгі құралдары мен айналымдағы қаржыларының құнынан тұрады.

Меншікті капитал мынадай компоненттерден тұрады:

- жарғылық капитал;
- резервтік капитал;
- бөлінбеген пайда.

Жарғылық капитал мөлшері кәсіпорынның жарғысында және басқа да құрылтайшылық құжаттарында белгіленген, үкіметтің атқарушы органдарында тіркелуі тиіс. Оның мөлшері құрылтайшылық құжаттарға тиісті өзгерістер енгізілгеннен кейін ғана өзгертіле алады. Қосымша төленбеген капитал ұйымның өзінің меншігіндегі негізгі құралдары мен инвестицияларын қайта бағалаған уақыттағы олардың құнының өскен сомасынан және тағы да басқа жағдайлардан пайда болады. Резервтік капитал – болашақта болуы мүмкін зияндармен шығындардың орнын толтыруға арналып ұйымның өзінің таза пайдасынан бөлінген меншіктік капиталының бір бөлігі болып табылады. Резервтік капиталдың мөлшері мен құрылу тәртібі Қазақстан Республикасының заңдары мен кәсіпорынның жарғысында көрсетіледі. Бөлінбеген пайда немесе бөлінбеген табыс ұйымның жалпы кірісінен барлық жұмсалған шығындарды кірістен басқадай бағыттарға пайдаланған сомаларын шегеріп тастаған соң қалған бөлігі болып табылады. Жарғылық капиталы қызметті бастауды қамтамасыз ету үшін жаңадан құрылған ұйымның жасаған қаражаттарының сомасы болып табылады. Ұйымның жарғылық капиталының мөлшері, сол кәсіпорынның шығарған акцияларының түрлері (жәй және артықшылығы бар), акциялардың сандары, сонымен бірге бір акцияның номиналдық атаулы құнына сәйкес акционерлік қоғамның, серіктестіктердің, өндірістік кооперативтердің жалпы жиналысында бекітіледі.

Кәсіпорынның қойылған мақсатарына жету үшін қалыптастыру көзі болып барлық меншікті қаражаттар жатады. Меншікті капиталдың барлық баптары Қазақстан Республикасының заңдарына, құрылтай құжаттарына және есеп саясатына сәйкес қалыптастырылады.

Ұйымның жарғылық капиталы - жарғылық міндеттемелерді орындау үшін оған қажет ұйымның қаражатын қалыптастыру көзі болып табылады. Бұл алдағы уақытта табыс табу мақсатында өндірістік қызмет үшін бастапқы капитал. Жарғылық капитал кәсіпорынның меншік иелері салған қаражаттар болып табылады. Кәсіпорынның меншік иесі заңды және жеке тұлғалар, сондай-ақ жеке адамдар да бола алады.

Жарғылық капиталды қалыптастыру ұйымды құру мақсаттарымен және оның ұйымдық - құқықтық нысанымен байланысты. Әр түрлі ұйымдық - құқықтық нысандағы ұйымдардың жарғылық капиталын қалыптастыру тәртібін қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының заңдарымен айтарлықтай қатаң реттейді.

Бөлінбеген пайда - кәсіпорынның жалпы кірісінен барлық жұмсалған шығындарды басқалай бағыттарға пайдаланған сомаларын шегеріп тастағандағы қалған бөлігі болып табылады. Жалпы акционерлік қоғамның немесе қандайда бір ұйымның құрылғаннан бастап жұмаслмаған таза пайдасы оның капиталы болып табылады.

Мақаланы қорытындылай келетін болсақ бухгалтерлік есептілікте меншікті капитал өте маңызды сала ретінде рөл атқарады.

Әдебиеттер:

1. Бабаев, Ю.А. Бухгалтерский учет, анализ. 2017г.
2. Бухгалтерский учет: практикум / В.М. Богаченко. 2018г.
3. Кондраков, Н. Бухгалтерский (финансовый, управленческий)учет: Учебник. 2019г.
4. Астахов, В.П. Теория бухгалтерского учета: Вузовский учебник, 2019г.

Тәжібай Н.Б., 4 курс (академика Е.А. Бөкетов атындағы ҚарМУ)
Ғылыми жетекші – э.ғ.к., профессор Шакеев С.С.

НЕГІЗГІ ҚҰРАЛДАР ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ АУДИТИ

Өндіріс процесіне қатысатын ғимараттар, құрылыстар, машиналар, жабдықтар мен басқа да еңбек құралдарынан тұратын негізгі құралдар кәсіпорын қызметінің ең басты негізі болып табылады. Олардың жай-күйі мен тиімді пайдаланылуы кәсіпорынның шаруашылық қызметінің түпкілікті нәтижелеріне тікелей әсер етеді. Осыған байланысты бұл жұмыс бүгінгі күні өзекті. Зерттеудің өзектілігі кәсіпорынның бірінші кезектегі міндеті болып табылатын негізгі құралдарды тиімді және үнемді пайдалану қажеттілігімен түсіндіріледі.

Осылайша, негізгі құралдар аудитінің нақты мақсаты – негізгі құралдардың құрамын қалыптастыру дұрыстығын, толық және шынайы есепке алынуын және олардың құнының амортизациясының дұрыстығын тексеру. Негізгі құралдардың аудиті Қазақстан Республикасының Аудиторлық қызмет туралы заңымен реттеледі.

Бухгалтерлік қызметтер алдында бухгалтерлік есепті қою және жүргізу саласындағы кәсіпорындар құқықтарының кеңеюіне байланысты әртүрлі объектілерді: негізгі құралдарды, өндіріс және іске асыру процестерін, есептеулерді, күрделі және қаржылық салымдарды және т. б. есепке алуды оңтайлы ұйымдастыру проблемасы туындайды.

Қарастырылып отырған кәсіпорында "Print" ӨК бухгалтерлік есеп "Негізгі құралдар" 16 ҚЕХС сәйкес жүргізіледі. Осы кәсіпорынның негізгі құралдары дұрыс жіктемеге ие, уақтылы, сапалы және сенімді түрде негізгі құралдардың түсуі, орнын ауыстыру және істен шығуы есепке алынады. Бухгалтер негізгі құралдарды есепке алу бойынша бастапқы құжаттар дұрыс толтырылады. Белгіленген мерзімде негізгі құралдарды қайта бағалау және түгендеу жүргізіледі. Кәсіпорынның өзіне сеніп тапсырылған негізгі құралдарының сақталуына жауапты тұлғалармен толық материалдық жауапкершілік туралы шарттар жасалды. Түгендеу жүргізу кезінде комиссия құрылады, материалдық жауапты тұлғалардан қолхат алынады, түгендеу тізімдемелері мен салыстыру ведомостары дұрыс жасалады.

Негізгі құралдардың аудиті негізгі құралдардың жай-күйін көрсететін есептіліктің шынайылығы туралы қорытынды жасауға ғана емес, бұл бірінші кезекте үшінші тұлғалар үшін маңызды, сондай-ақ аудит ақпаратты ішкі пайдаланушылар үшін басқару шешімдерін кәсіпорын үшін пайдалы.